

निवडणुक मोहिमेच्या संबंधात मंत्री व राज्यमंत्री
पांचा भेटीच्या वेळी शासकीय अधिकाऱ्यांनी
कसे बाबाबे यासंबंधात मार्गदर्शक सूचना.

In English Copying

महाराष्ट्र शासन

सामान्य प्रशासन विभाग

प्रिपत्रक क्रमांक सीढीआर-१०८९/२३१७/३७/(एक)-अकरा,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२, दिनांक ४ नोव्हेंबर, १९८९.

प्रिपत्रक

लोकसभेच्या सार्वत्रिक निवडणुका, नोव्हेंबर १९८९ मध्ये होणार आहेत. त्या अनुषंगाने मंत्री व राज्यमंत्री (त्यांना निवडणुकीसाठी उभे राहावयाचे असल्यास) त्यांच्या स्वतःच्या उमेदवारारीच्या संबंधात आणिकिंवा ते ज्या व्यक्तींना पाठिंवा देऊ इच्छितात त्या व्यक्तींच्या उमेदवारारीच्या संबंधात, त्यांच्या स्वतःच्या जिल्हामध्ये आणि कावाचित इतर जिल्हांमध्येही दौरे काढतील अशी अपेक्षा आहे. त्यामुळे, मंत्री व राज्यमंत्री यांनी जिल्हाला दिलेल्या भेटीच्यावेळी संबंधित शासकीय कर्मचाऱ्यांचे विशेषत: जिल्हास्तरावरील अधिकाऱ्यांचे वर्तन कसे असावे असा प्रश्न निर्माण होतो. कारण, जिल्हास्तरावरील अधिकाऱ्यांचे साधारणता: मंत्री व राज्यमंत्री यांच्या भेटींशी प्रत्यक्ष संबंधित असतात आणि काही वेळा भंगिमहोदय भाषण करणार असलेल्या जाहीर सभांमध्ये उपस्थित रहातात. हाताबाबतीत, संबंधित अधिकाऱ्यांच्या भागीदर्शनासाठी शासनाने वेळोवेळी सूचना काढलेल्या आहेत. लोकसभेच्या आगामी निवडणुका विचारात वेळन, शासन सर्व संबंधितांच्या भागीदर्शनासाठी पुढील सूचना पुढ्हा एकदा देत आहे:—

(१) सर्व शासकीय कर्मचाऱ्यांना कोणत्याही उमेदवारास मत देण्याचे स्वातंत्र्य असले तरी त्यांनी अपेक्ष वा कोणत्याही राजकीय पक्षाच्या उमेदवारांना पाठिंवा देण्यासाठी कराय्यात येणाऱ्या प्रचारामध्ये कोणत्याही प्रकारे प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्षपणे भाग न घेणे, हे अत्यावश्यक आहे; मग कर्मचाऱ्यांची राजकीय विचारसरणी कोणतीही असो. ह्यासाठी एखादा विशिष्ट उमेदवाराला त्यांचा पाठिंवा आहे असा दूरान्वयाने देखील अर्थ लावता येईल अशी कोणतीही गोष्ट कराय्याचे त्यांनी कटाक्षाने टाळले पाहिजे. शासकीय कर्मचाऱ्यांचा या नाऱ्याने त्यांनी केलेल्या वर्तनाबाबत जनतेचा गैरसमज हात्याची शक्यता असल्यामुळे कर्मचाऱ्यांनी याबाबतीत पूर्णपणे संघर्ष पाढला पाहिजे आणि अपेक्ष किंवा कोणत्याही राजकीय पक्षाच्या कोणत्याही उमेदवाराच्या वर्तीने प्रचार कराय्यात येत असेल किंवा होत असेल अशा कोणत्याही भेटाव्यामध्ये ते उपस्थित राहणार नाहीत याची त्यांनी काटेकरपणे काळजी बेतली पाहिजे. यासंबंधात कर्मचाऱ्यांचे लक्ष महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तनूक) नियम, १९७९ यातील नियम ५ कडे वेधण्यात येत आहे.

(२) सध्या जिल्हाधिकाऱ्यांची हे संबंधित राजकीय पक्षांच्या जिल्हा पातळीवरील पुढाऱ्यांशी विचारविनिमय करून, मंत्री व राज्यमंत्री यांच्या दोन्याचा कार्यक्रम आखत असतात. आता लोकसभेची सार्वत्रिक निवडणुक होऊन जाईपर्यंत ही प्रथा बंद ठेवण्यात यावी व त्याएवजी संबंधित राजकीय पक्षाच्या जिल्हा पातळीवरील पुढाऱ्यांनी दोन्याचा कार्यक्रम तयार करून तो जिल्हा अधिकाऱ्यांकडे पाठवावा. सदर दोन्यामध्ये कोणताही पूर्वनियोजित सरकारी कार्यक्रम समाविष्ट करावयाचा असल्यास, तशा सूचनेसह तो कार्यक्रम जिल्हाधिकाऱ्यांनी मंत्री व राज्यमंत्री यांच्याकडे सादर करावा. मंत्री व राज्यमंत्री यांनी सदर कार्यक्रमास प्रायंतर दिल्यानंतर त्या मान्य जालेल्या कार्यक्रमाची एक प्रत जिल्हाधिकाऱ्यांकडे पाठविण्यात आल्यानंतर जिल्हाधिकाऱ्यांनी ह्या भेटीमध्ये लोकसभेच्या निवडणुकीच्या संबंधात भाषणे केली जाप्याची शक्यता असल्यास त्याबाबतीत निश्चित माहिती संबंधित राजकीय पक्षाच्या जिल्हा पातळीवरील पुढाऱ्यांकडून मिळाल्यानंतर जिल्हाधिकाऱ्यांनी त्यांच्या जिल्हातील सर्व शासकीय अधिकाऱ्यांना आणि त्यांच्यामाफत त्यांच्या हाताखालील कर्मचाऱ्यांना सूचना देऊन अशा सभाना किंवा मेलाव्यांना हजर न रहाऱ्यास सांगावे. मात्र ज्यावेळी निवडणुकीचा किंवा राजकीय पक्षांचा कार्यक्रम इत्पादीचा कोणताही उल्लेख केला जाप्याची अविवात शक्यता असेल अशा वेळी पूर्वीप्रमाणेच अशा सभांच्या किंवा मेलाव्यांच्या ठिकाणी शासकीय अधिकाऱ्यांनी किंवा त्यांच्या हाताखालील कर्मचाऱ्यांनी आवश्यकता असल्यास उपस्थित रहाऱ्यास हरकत नाही.

(३) मंत्रिमहोदयांनी आयोजित केलेली सभा व त्यामध्ये केलेले भाषण हे शासकीय कामकाजासंबंधी होते की निवडणुकीच्या प्रचारासंबंधी होते याबाबतचा निर्णय मंत्रिमहोदयांनी स्वतःच्यावयाचा आहे. जर, निवडणुकीसंबंधात प्रचार सभा आयोजित कराय्यात आलेली असेल तर त्याच सभेची व्यवस्था मंत्रिमहोदयांतर्फे खाजगीरित्या करावयाची आहे आणि त्या संबंधीचा खर्च मंत्रिमहोदयांनी स्वतः किंवा त्यांच्या पक्षांनी सोसावयाचा आहे. याबाबत पुढे असाही खुलासा कराय्यात येत आहे की, निवडणुकीच्या काळात घेतल्या जाणाऱ्या सार्वजनिक सभा ह्या सर्वसाधारणपणे निवडणुक सभा म्हणून समजूप्यात याव्यात आणि याबाबतचा खर्च शासकीय अधिकाऱ्यांनी किंवा त्यांच्या हाताखालील कर्मचाऱ्यांनी आवश्यकता असल्यास हरकत नाही.

(४) ज्या सभेमध्ये मंत्र्यांचे किंवा राज्यमंत्र्यांचे निवडणुक मोहिमेच्या संबंधात भाषण अपेक्षित असेल किंवा तसे भाषण होप्याची शक्यता असेल अशा कोणत्याही सभेस जिल्हाधिकाऱ्यांची आणि/किंवा अन्य कोणत्याही जिल्हा पातळीवरील इतर विभागांच्या अधिकाऱ्यांनी मंत्री किंवा राज्यमंत्री यांच्याबरोबर जाऊ नये.

(५) सार्वजनिक ठिकाणी निवडणुकीसाठी कोणतीही सभा घेण्याची परवानगी वेताना राजकीय पक्षांमध्ये किंवा अन्य अपेक्ष उमेदवारांमध्ये कोणताही भेटेभाव करता कासा नये. कोणत्याही ठिकाणी एकाच दिवशी आणि एकाच वेळी सभा घेण्यासाठी एकापेक्षा अधिक राजकीय पक्षांनी किंवा अपेक्ष उमेदवारांनी अर्ज केला असेल तर, केवळ प्रथम अर्ज करणाऱ्या राजकीय पक्षाला किंवा उमेदवाराला सभा घेण्याची परवानगी देण्यात यावी.

(शा.म.म.) एच १९२० (३५००—११-८९)

(६) मंत्री व राज्यमंत्री हे त्यांच्या निवडणूक दोन्यांमध्ये त्यांच्या मतदार संघांना भेट देतात त्या बेळी नेहमीप्रमाणे ते शासकीय विश्वाम भवते, निरीक्षण बंगले इत्यादीमध्ये अग्रक्रमाने जागा मिळण्यास पात्र ठरतात किंवा कसे आणि तसे असल्यास, त्यांच्याकडून सदलतीच्या दराने किंवा अन्य व्यक्तींकडून बेण्यात येण्यांना दराने आकार वसूल करण्यात यावा, किंवा कसे असा प्रसन उपस्थित होतो. यावाचत शासनाने असा निर्जय घेतलेला आहे की, दीन्यावर असतानादेखील मंत्री व राज्यमंत्री यांची नेहमीची कर्तव्ये पार पाडत असल्यामुळे शासकीय विश्वाम भवते, निरीक्षण बंगले इत्यादीमध्ये अग्रक्रमाने जागा मिळण्यास ते पात्र ठरतात आणि त्यांच्याकडून नेहमीच्या ज्ञाने दराने आकार वसूल करण्यात येतो त्याच दराने आकार वसूल करण्यात यावा. सार्वजनिक बांधकाम विभाग आणि महसूल व वन विभाग यांनी हे आदेश शासकीय विश्वाम भवते, निरीक्षण बंगले इत्यादीमध्ये जागा वाटप करण्यांना अधिकारांच्या निर्दर्शनास आणून घावेत.

(७) ओरे शासकीय विभागांकडे व कार्यालयांकडे शासकीय अधिकारांच्या वापरासाठी वाहने दिलेली आहेत. या वाहनांच्या वापरासाठीचे निर्दर्शन करण्यांना निर्दर्शनास नुसार काही विकलित संस्था किंवा समित्या इत्यादीवर सदस्य म्हणून शासनाने नेमलेल्या अशासकीय व्यक्तींद्वारा संस्थाचे व समितीचे सदस्य या नात्याने या वाहनांचा वापर करण्यास पात्र ठरतात. सध्या बहुतांशी अशासकीय व्यक्ती लोकसभेच्या अगांवी निवडणुकांच्या संबंधातील कामात गुंतलेल्या असल्याने आणि त्यांनी शासकीय वाहनांचा वापर, शासकीय समित्यांचे सदस्य या नात्याने त्यांना वार पाडावयाच्या कायदेशीर कामांकरिता जरी केला तरी, त्यांनी निवडणुकीच्या कामासाठी तो वाहने वापरली अशी निवडणुक टीका होण्याची शक्यता असल्याने, शासन असा निर्देश देत आहे की, हा आदेश काढण्यात आल्याच्या तारखेपासून नोंदवून १९८९ मधील लोकसभा निवडणुका पार पडेपर्यंत अशासकीय व्यक्तींनी शासकीय वाहने वापरण्यास त्या व्यक्ती अन्यथा पात्र असल्या तरी, ती वापर नयेत. तसेच, या कालावधीत, जे शासकीय अधिकारी कामानिमित शासकीय वाहनांतून प्रवास करतोल, त्यांनीही आपल्यासोबत कोणत्याही अशासकीय व्यक्तींना मग अशा व्यक्ती अन्यथा शासकीय वाहनातून प्रवास करण्यास पात्र असल्या तरीही, शासकीय वाहनात घेऊ नये.

२. वर दिलेल्या सूचनांचे सर्व संबंधितांनी काटेकोरपणे पालन करावे. जिल्हाधिकारांनी या सूचना, त्यांच्या जिल्हातील जे अधिकारी, मंत्रांच्या आणि राज्यमंत्र्यांच्या दौन्याच्यावेळी त्यांच्यासमवेत जातात, त्यांच्या निर्दर्शनास आणून घाव्यात. तसेच, वरील (दोन) येथील सूचनाप्रमाणे मंत्र्यांचे व राज्यमंत्र्यांचे दौन्याचे कार्यक्रम आखण्याविषयी शासनाचा निर्णयही त्यांच्या जिल्हातील संबंधित राजकीय पक्षाच्या जिल्हा स्तरावरील पुढांयांना कळवाचा अशी विनंती त्यांना करण्यात येत आहे. विभाग प्रमुखांनीही वरील (एक) येथील सूचना त्यांच्या प्रशासकीय निवंवणाखालील सर्व शासकीय कर्मचारांच्या निर्दर्शनास आणून घाव्यात आणि त्यांच्याकडून सूचनांचे काटेकोरपणे पालन केले जात आहे, याची दक्षता घ्यावी.

३. मंत्र्यांचे व राज्यमंत्र्यांचे निवडणूक मोहिमेच्या संदर्भात लवकरच व्यापक प्रमाणावर दौरे सुरु होतील. म्हणून, या सूचना तातडीने अंमलात आगल्या पाहिजेत आणि मंत्र्यांनी व राज्यमंत्र्यांनी निवडणुकीच्या प्रयोजनासाठी आखलेल्या दीन्याच्या संदर्भात त्यांचे पालन झाले पाहिजे.

४. वरील परिच्छेदांमध्ये काहीही नमूद केले असले तरी, मंत्र्यांच्या व राज्यमंत्र्यांच्या जिल्हा भेटीच्या बेळी पालावयाचे नेहमीचे शिष्टाचार व सुरक्षा यांच्यासाठी करावयाची व्यवस्था, सध्या अस्तित्वात असल्याप्रमाणे संबंधित जिल्हा पातळीवरील अधिकारांनी करावयाची आहे. निवडणुकीच्या प्रयोजनार्थदेखील मंत्र्यांची व राज्यमंत्र्यांची भाषणे असलेल्या व त्याचप्रमाणे इतरांची भाषणे असलेल्या सभांमध्ये कायदा व सुव्यवस्था राखणे ही संबंधित अधिकारांची जबाबदारी राहील. अशा अधिकारांना त्या संबंधात आवश्यक ती व्यवस्था करावी लागेल आणि प्रसंगी, त्यांची करंव्ये पार पाडण्यासाठी या सभांना उपस्थित रहावे लागेल.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल याच्या आदेशानुसार व नावाने,

पा. वा. नायक,
अपर मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति

राज्यपाल यांचे सचिव,
मुख्यमंत्री यांचे सचिव,
सर्व मंत्री यांचे खाजगी उचित,
सर्व राज्यमंत्री यांचे स्वीय सहायक,
*प्रबंधक, उच्च न्यायालय (मुळ न्याय शाखा), मुंबई,
*प्रबंधक, उच्च न्यायालय (अपील शाखा), मुंबई,
*प्रबंधक, लोक आयुक्त व उप लोक आयुक्त, मुंबई,
सर्व विभागीय आयुक्त,
महासंचालक आणि मोलीस महानिरीक्षक, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई,
सर्व जिल्हाधिकारी,
सर्व मंत्रालयीन विभागाखालील सर्व विभाग प्रमुख व कार्यालय प्रमुख,
सामान्य प्रशासन विभाग/कायदिन क्र. १९, २०, २०-ज, २१, २८, ३१, ३३ आणि ३४,
इतर सर्व मंत्रालयीन विभाग,
*पताने.

महाराष्ट्र शासन

सामान्य प्रशासन विभाग

परिपत्रक क्रमांक सीडीआर-१०८९/२३१७/३७/(वो) अकरा, मंदिरालय, मुंबई ४०० ०३२, दिनांक ४ नोव्हेंबर १९८९.

परिपत्रक

शासन परिपत्रक (गुप्त), सामान्य प्रशासन विभाग, क्रमांक सीडीआर-१०८९/२३१७/३७/(एक) अकरा, दिनांक ४ नोव्हेंबर १९८९, शासन परिपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग क्रमांक सीडीआर-१०८९/३९६/१५/अकरा, दिनांक ३ ऑगस्ट १९८९ आणि महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तमान) नियम, १९७९ यातील नियम ५ याकडे सर्व विभाग प्रमुखांचे व कार्यालय प्रमुखांचे लक्ष वेब्ड्यात येत आहे.

२. शासन सर्व शासकीय कर्मचाऱ्यांना असे सांग इच्छिते की, निवडणुकीच्या संबंधात त्यांची भागणूक पूर्णपणे संक्षयातील^१ राहावी आणि जेणेकरून से कोणत्याही पक्षावर किंवा उमेदवारावर अनुश्रूत करत आहेत अशी शंका दूरान्वयानेही उत्पन्न होईल अशा कोणत्याही निवाचन अधिकारी, सहायक निवाचन अधिकारी, मतदान केंद्राध्यक्ष, मतदान अधिकारी इत्यादीनी नामनिर्देशनप्रदे स्वीकारतेवेळी अथवा निपक्षपाती असले पाहिजे आणि ते तसे असल्याचे दिसून आले पाहिजे. यामुळे निवडणुका मोकळ्या व उचित वातावरणात होत असल्याबद्दल जनतेची खातरजमा होईल.

३. ह्यावाबाबतीत लोकप्रतिनिधीत्व अधिनियम, १९५१ मधील खाली उद्धृत केलेल्या तरतुदीकडे शासकीय कर्मचाऱ्यांचे लक्ष वेब्ड्यात येत आहे:—

“ १३४-ए. शासकीय कर्मचाऱ्यांने निवडणक प्रतिनिधी, मतदान प्रतिनिधी किंवा मतमोजणी प्रतिनिधी म्हणून काम करण्याबद्दल शिक्षा.—शासकीय सेवेतील कोणत्याही व्यक्तीने उमेदवाराचा निवडणूक प्रतिनिधी किंवा मतदान प्रतिनिधी किंवा मतमोजणी प्रतिनिधी पात्र होईल.”

४. ह्यावाबाबत शंका उद्भवल्यास शासकीय कर्मचाऱ्यांनी आपल्या वरिष्ठांचे आदेश घ्यावेत. सर्व विभाग प्रमुखांचे व कार्यालय प्रमुखांनी या सूचना त्याच्या नियंत्रणाखाली सर्व शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या निदर्शनास आणून घाव्यात. या सूचनांचा कोणत्याही प्रकारे भंग काल्यास शासन त्याची गंभीर गैरवतेन म्हणून दखल होईल असे त्याच्या निदर्शनास आणून घावेत.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आवेदनानुसार व नवाने,

पा. वा. नायक,
अपर मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति

राज्यपाल यांचे सचिव,
मुख्य मंत्री यांचे सचिव,
सर्व मंत्री यांचे आजगी सचिव,
सर्व राज्यमंत्री यांचे स्वीय सहायक,
*प्रबंधक, उच्च न्यायालय (मूळ न्याय शाखा), मुंबई,
*प्रबंधक, उच्च न्यायालय (अपोल शाखा), मुंबई,
*प्रबंधक, लोक आयुक्त व उप लोक आयुक्त यांचे कार्यालय, मुंबई,
सर्व विभागीय आयुक्त,
महासंचालक आणि पोलीस महानिरीक्षक, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई,
सर्व मंत्रालयीन विभागांखालील सर्व विभाग प्रमुख व कार्यालय प्रमुख,
सामान्य प्रशासन विभाग, कार्यालय क्र. १९, २०, २०-अ, २१, २८, ३१, ३३ आणि ३४.
इतर सर्व मंत्रालयीन विभाग.

*प्रशान्ते.

शासकीय कर्मचाऱ्याने राजकारणात व निवडणुकांमध्ये भाग घेण्यासंबंधातील वर्तणूक नियमांची प्रत.

महाराष्ट्र नागरी सेवा (बतंशूक) नियम, १९७९ यातील नियम ५

(१) कोणत्याही शासकीय कर्मचाऱ्याला, कोणत्याही राजकीय पकाचा किंवा राजकारणात भाग घेण्याचा कोणत्याही संघटनेचा सदस्य होवा येणार नाही किंवा त्याच्याची अन्यथा संबंध ठेवता येणार नाही किंवा कोणत्याही राजकीय चलवळीत किंवा कार्यात कोणत्याही प्रकारे भाग घेता येणार नाही किंवा त्यासाठी वर्गणी देता येणार नाही किंवा सहाय्य करता येणार नाही.

(२) प्रत्येक शासकीय कर्मचाऱ्याने, त्याचा कुटुंबातील कोणत्याही व्यक्तीला जी कोणतीही चलवळ किंवा जे कार्य प्रत्यक्षपणे किंवा अप्रत्यक्षपणे, स्थापित कायद्याद्वारे भारतातील कोणत्याही शासनाला चातक ठरत असतील किंवा त्याचा कल चातपात करव्याकडे असेल, असा कोणत्याही चलवळीत किंवा कार्यात भाग घेण्यापासून किंवा वर्गणी देण्यापासून किंवा अन्य कोणत्याही प्रकारे सहाय्य करव्यापासून परावृत्त करण्यासाठी प्रयत्न करणे, हे त्याचे कर्तव्य असेल आणि जेव्हा अशा चलवळीत किंवा कार्यात भाग घेण्यापासून किंवा आर्थिक वर्गणी देण्यापासून किंवा अन्य कोणत्याही प्रकारे सहाय्य करण्यापासून कुटुंबियाला परावृत्त करव्यास शासकीय कर्मचारी असमर्थ ठरतो, तेव्हा, त्याने तसे शासनाला कलवळे पाहिजे.

(३) कोणताही पक्ष राजकीय आहे किंवा कसे किंवा कोणतीही संघटना राजकारणात भाग घेते किंवा कसे किंवा कोणतीही चलवळ किंवा कार्य या नियमाच्या कक्षेत येते किंवा कसे, यावरील शासनाचा निर्णय अंतिम असेल.

(४) कोणताही शासकीय कर्मचारी कोणत्याही विधानसभेच्या किंवा स्थानिक प्राधिकरणाच्या निवडणुकीत (यात यापुढे "निवडणूक" असे संबोधलेली) प्रचार करू शकणार नाही किंवा अन्यथा हस्तक्षेप करू शकणार नाही किंवा त्यासंबंधी आपले वजन खर्च करू शकणार नाही किंवा त्यात भाग घेऊ शकणार नाही.

परंतु, अशा निवडणुकीमध्ये मतदान करण्यास पात्र असणाऱ्या शासकीय कर्मचाऱ्याला मतदान करण्याचा हक्क असेल आणि जेव्हा तो आपला हा हक्क बजावतो, तेव्हा त्याने आपण कोणत्या प्रकारे मतदान करण्याचे योजले आहे किंवा केले आहे, याबाबत कोणतीही सूचना देता कामा नये.

स्पष्टीकरण.—(१) जेव्हा त्या वेळी तात्पुरत्या अंमलात असणाऱ्या कोणत्याही आदेशाद्वारे किंवा आदेशाच्ये किंवा शासन निर्णयाद्वारे त्याच्यावर सोपवण्यात आलेल्या कर्तव्याचे योग्य रीत्या पालन करीत असताना, तो निवडणुकीचे कामकाज चालवण्यास सहाय्य करतो तेव्हा त्याने या नियमातील तरतुदीचे उल्लंघन केले असल्याचे मानले जाणार नाही.

(२) शासकीय कर्मचाऱ्याने त्याच्या शरीरावर, वाहनावर किंवा निवासस्थानावर कोणतेही निवडणूक चिन्ह लावणे, म्हणजे निवडणुकी-संबंधात आपले वजन खर्च केले आहे असे ठरेल आणि निवडणुकीमध्ये उमेदवारांचे नाव सुचवणे किंवा त्याला अनुमोदन देणे, हे या नियमाच्या अंतिमत निवडणुकीत भाग घेणे ठरेल आणि तदनुसार शासकीय कर्मचाऱ्याने अशा कोणत्याही प्रसंगी या नियमातील तरतुदीचे उल्लंघन केले असल्याचे मानण्यात येईल.